

วิทยาการบริหารภาครัฐสมัยใหม่
Modern Public Administrative Science-MPAS

homepage: <https://so17.tci-thaijo.org/index.php/jppi>
e-mail: jppissues@gmail.com

Integrating local administrative organization management based on good governance and the philosophy of sufficiency economy: A modern knowledge based conceptual framework

Puchit Akkarapaiboon ^{1*}

^{1*} Phon Na Kaeo District Office, Sakon Nakhon Province

Corresponding author's e-mail: puchit.ak67@snru.ac.th ^{1}

ARTICLE INFO

Article history:

Received: November 8, 2025

Revised: February 10, 2026

Accepted: February 11, 2026

Keyword:

local administration,
good governance,
sufficiency economy,
integration

ABSTRACT

This academic article aims to explore the integration of *good governance* principles and the *philosophy of sufficiency economy* in local administrative organizations within the digital era. The study emphasizes the concept of *knowledge-based administration*, which combines moral values with administrative efficiency at the local level. The theoretical framework is based on the six principles of good governance -transparency, participation, accountability, equality, rule of law, and efficiency-together with the “Three Rings and Two Conditions” of the Sufficiency Economy Philosophy. The conceptual analysis reveals that integrating these two paradigms can establish a balanced administrative system between “structure and value.” While good governance provides a transparent and accountable structural mechanism, the sufficiency economy philosophy contributes to reasonable, moderate, and sustainable decision-making. The article proposes a *Knowledge-Based Sufficiency Governance Framework* consisting of three key dimensions: data- and knowledge-driven administration, ethical governance, and sustainable local development. Policy recommendations are also presented, emphasizing capacity building for local officials, the establishment of collaborative learning networks, and the adoption of digital technology to enhance transparency and public trust. In conclusion, the integration of good governance and the sufficiency economy philosophy represents a holistic approach to improving the quality, transparency, and sustainability of public administration in Thailand’s local governments within the digital transformation context.

การบูรณาการการบริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นบนพื้นฐานหลักธรรมาภิบาล และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: กรอบแนวคิดเชิงองค์ความรู้สมัยใหม่

ภูชิสต์ อัครไพฑูรย์ ^{1*}

¹ ที่ทำการปกครองอำเภอโพธาราม จังหวัดสมุทรสาคร

Corresponding author's e-mail: puchit.ak67@snru.ac.th^{1}

ข้อมูลบทความ	บทคัดย่อ
ประวัติบทความ: Received: November 8, 2025 Revised: February 10, 2026 Accepted: February 11, 2026	บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในยุคดิจิทัล โดยเน้นแนวคิดการบริหารเชิงองค์ความรู้ (Knowledge-Based Administration) ที่เชื่อมโยงคุณค่าทางคุณธรรมเข้ากับประสิทธิภาพการจัดการภาครัฐในระดับพื้นที่ การวิเคราะห์ใช้กรอบแนวคิดทางทฤษฎีจากหลักธรรมาภิบาล 6 ประการ ได้แก่ ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ ความเสมอภาค หลักนิติธรรม และประสิทธิภาพ ควบคู่กับหลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไขของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิเคราะห์เชิงแนวคิดชี้ให้เห็นว่า การบูรณาการทั้งสองแนวคิดสามารถสร้างระบบการบริหารที่สมดุลระหว่าง “โครงสร้างและคุณค่า” กล่าวคือ โครงสร้างของธรรมาภิบาลช่วยสร้างระบบตรวจสอบที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ ขณะที่คุณค่าของเศรษฐกิจพอเพียงช่วยส่งเสริมการตัดสินใจเชิงนโยบายอย่างมีเหตุผลและพอประมาณ บทความนี้เสนอกรอบแนวคิด “ธรรมาภิบาลพอเพียงเชิงองค์ความรู้ (Knowledge-Based Sufficiency Governance Framework)” ซึ่งประกอบด้วย 3 มิติสำคัญ ได้แก่ การบริหารบนฐานข้อมูลและความรู้ การยึดมั่นในคุณธรรม และการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังนำเสนอแนวทางเชิงนโยบายในการพัฒนาศักยภาพบุคลากร การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความโปร่งใสในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สรุปได้ว่าการผสมผสานธรรมาภิบาลและเศรษฐกิจพอเพียงสามารถเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับคุณภาพการบริหารภาครัฐให้มีความโปร่งใсыั่งยืน และเป็นธรรมในยุคดิจิทัล

บทนำ

การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศจากฐานราก โดยเฉพาะในยุคที่สังคมไทยกำลังเผชิญกับความซับซ้อนของปัญหา ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยี การบริหารจัดการในระดับท้องถิ่นจึงต้องอาศัยหลักคิดเชิงบูรณาการที่สามารถเชื่อมโยงประสิทธิภาพกับคุณธรรมทาง การบริหารได้อย่างสมดุล ซึ่งคุณธรรมทางการบริหารในที่นี้ขอกกล่าวถึงการนำหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy) มาเป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการบริหาร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่เน้นความโปร่งใส การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบและการคำนึงถึงผลประโยชน์สาธารณะ ควบคู่ไปกับการเน้นความพอประมาณ การใช้เหตุผลและการมีภูมิคุ้มกัน โดยมีคุณธรรมและความรู้เป็นเงื่อนไขสำคัญ ซึ่งแนวคิดทั้งสองมีความสอดคล้องกันในเชิงจริยธรรมและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในการบริหารองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น

สำหรับประเทศไทย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบด้วยองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การ บริหารส่วนตำบล ซึ่งมีบทบาทสำคัญและหน้าที่หลักในการจัดบริการสาธารณะและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน แต่อย่างไรก็ตาม ปัญหาการบริหารงาน อาทิ ความไม่โปร่งใส การใช้ทรัพยากรอย่างไม่มีประสิทธิภาพและการขาดการมี ส่วนร่วมของประชาชน ยังคงเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาและการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทย ซึ่งในทศวรรษที่ ผ่านมา แนวโน้มการบริหารภาครัฐทั่วโลกได้มุ่งสู่ “การบริหารภาครัฐแนวใหม่” (New Public Management) และ “การบริหารภาครัฐเชิงคุณค่า” (Public Value Management) ซึ่งเน้นการสร้างคุณค่าร่วมกับประชาชน สำหรับประเทศไทย ได้นำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 มาประยุกต์ใช้ การบริหารองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นของไทยจึงเป็นการบริหารในเชิงบูรณาการนำหลักปรัชญาที่ส่งเสริมให้การบริหารมีความยั่งยืน และมีความ สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ของสหประชาชาติ

การศึกษาในครั้งนี้มุ่งเน้นไปที่การวิเคราะห์หลักการและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการบริหารท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิ บาลและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงการสังเคราะห์แนวทางการบูรณาการหลักแนวคิดทั้งสองประการดังกล่าวในบริบท ของการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทย และเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ส่งเสริมการบริหารจัดการองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความยั่งยืนอย่างแท้จริง

ความหมายของการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Local Administration) หมายถึง กระบวนการบริหารจัดการ การตัดสินใจ และการดำเนินงานของหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในระดับพื้นที่ เพื่อจัดบริการสาธารณะและพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ประชาชนในท้องถิ่น โดยอาศัยหลักการ “การกระจายอำนาจ” (Decentralization) ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารและ ตรวจสอบการดำเนินงานของรัฐในพื้นที่ของตนเอง (ธงชัย สันติวงศ์, 2561)

แนวคิดการบริหารท้องถิ่นมีรากฐานมาจากทฤษฎี “ประชาธิปไตยท้องถิ่น” (Local Democracy) ซึ่งเชื่อว่า ประชาชนควรมีสืสิทธิในการกำหนดอนาคตของตนเอง การตัดสินใจที่เกิดขึ้นใกล้ชิดประชาชนที่สุดย่อมตอบสนองต่อความ ต้องการได้ดีกว่าการบริหารแบบรวมศูนย์ (Smith, 1985) ทั้งนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล มีฐานะเป็นนิติบุคคลและมีความเป็นอิสระในการจัดการงบประมาณ บุคลากร และ นโยบายในระดับพื้นที่ ภายใต้กรอบของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง การบริหารท้องถิ่นในปัจจุบันต้องเผชิญกับความ ท้าทายหลายประการ เช่น การบริหารงบประมาณที่โปร่งใส การจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และการส่งเสริมการมี ส่วนร่วมของภาคประชาชนและภาคเอกชน ดังนั้น แนวคิดใหม่ของการบริหารท้องถิ่นจึงมุ่งไปสู่ “การบริหารท้องถิ่นเชิงบูรณา

การ” (Integrated Local Governance) ที่เน้นการประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคธุรกิจ เพื่อให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน (UNDP, 2020)

จึงอาจสรุปได้ว่า การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมิใช่เพียงการจัดการด้านโครงสร้างและทรัพยากร แต่ยังเป็นกระบวนการสร้าง “คุณค่าร่วม” (Public Value) ระหว่างรัฐและประชาชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่นเกิดประสิทธิผลและความยั่งยืนในระยะยาว

หลักธรรมาภิบาล

หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) เป็นแนวคิดสำคัญในวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งหมายถึงระบบและกระบวนการบริหารจัดการที่ยึดหลักคุณธรรม ความโปร่งใส และความรับผิดชอบ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สาธารณะ (Bovaird & Löffler, 2009) องค์การสหประชาชาติ (UNESCAP, 2009) ได้ระบุองค์ประกอบของธรรมาภิบาลไว้ 8 ประการ ได้แก่

1. การมีส่วนร่วม (Participation)
2. หลักนิติธรรม (Rule of Law)
3. ความโปร่งใส (Transparency)
4. การตอบสนองต่อประชาชน (Responsiveness)
5. การเห็นพ้องร่วมกัน (Consensus Oriented)
6. ความเสมอภาคและเท่าเทียม (Equity and Inclusiveness)
7. ประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Effectiveness and Efficiency)
8. ความรับผิดชอบ (Accountability)

ในบริบทของประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) ได้กำหนดหลักธรรมาภิบาลภาครัฐไทยไว้ 6 ประการ ได้แก่ หลักนิติธรรม คุณธรรม ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และความคุ้มค่า (สำนักงาน ก.พ.ร., 2563) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการเน้นย้ำ “ความโปร่งใสเชิงระบบ” และ “คุณธรรมเชิงพฤติกรรม” ของผู้บริหาร การประยุกต์หลักธรรมาภิบาลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงควรมุ่งไปที่การสร้างระบบบริหารที่เปิดเผยมข้อมูลต่อสาธารณะ (Open Government) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการตัดสินใจ (Participatory Governance) และการมีระบบตรวจสอบภายในที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการสร้างความไว้วางใจระหว่างภาครัฐกับประชาชน

จึงอาจสรุปได้ว่า ธรรมาภิบาล (Good Governance) คือ หลักการบริหารที่มุ่งเน้นความเป็นเลิศในการบริหารจัดการภาครัฐและเอกชน โดยยึดโยงกับหลักการสำคัญ อาทิ ความโปร่งใส (Transparency), การมีส่วนร่วม (Participation), ความรับผิดชอบ (Accountability), หลักนิติธรรม (Rule of Law), ประสิทธิภาพ (Effectiveness), และความเป็นธรรม (Equity) (Rhodes, 1997) ซึ่งหลักการเหล่านี้เป็นเครื่องมือในการกำกับพฤติกรรมของรัฐไม่ให้ใช้อำนาจเกินขอบเขตและให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ของสาธารณะ ธรรมาภิบาลจึงมิได้เป็นเพียงแนวคิดทางบริหารเท่านั้น แต่ยังเป็น “คุณค่าทางสังคม” ที่ช่วยสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดมั่นในความถูกต้องและความรับผิดชอบต่อสาธารณะ ซึ่งเป็นรากฐานของการบริหารท้องถิ่นที่ดีในระบอบประชาธิปไตย

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy: SEP) เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตและการพัฒนา

ซึ่งประกอบด้วยสามหลักการหลัก ได้แก่ ความพอประมาณ (Moderation) คือ ความพอดี ไม่มากไม่น้อยเกินไป ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ความมีเหตุผล (Reasonableness) คือ การตัดสินใจด้วยเหตุผลและรอบคอบ พิจารณาจากปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี (Resilience) คือ การเตรียมพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและความเสี่ยงทั้งภายในและภายนอก หลัก SEP ดังกล่าวจึงเป็น “กรอบคุณค่า” ที่มีคุณธรรมและความรู้เป็นเงื่อนไขพื้นฐาน ช่วยกำกับการใช้ทรัพยากรของประเทศอย่างยั่งยืน และมุ่งเน้นการสร้าง ความเข้มแข็งจากภายใน ส่วนสองเงื่อนไขสำคัญ ได้แก่ ความรู้ (Knowledge) เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์และตัดสินใจได้อย่างรอบคอบ คุณธรรม (Morality) เพื่อสร้างความซื่อสัตย์และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ในเชิงทฤษฎี เศรษฐกิจพอเพียงถือเป็น “แนวคิดเชิงระบบคุณค่า” (Value-Based Development Model) ที่มุ่งสร้างดุลยภาพระหว่าง “ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ” และ “ความดีงามทางจิตใจ” ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการบริหารองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะองค์กรภาครัฐและองค์กรท้องถิ่นที่ต้องเผชิญกับความผันผวนทางเศรษฐกิจและการเมือง

ดังนั้น การบริหารองค์กรท้องถิ่นโดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงหมายถึงการดำเนินงานอย่างรอบคอบ การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และมุ่งสร้างภูมิคุ้มกันต่อปัญหาการบริหาร เช่น การทุจริต การพึ่งพิงงบประมาณจากส่วนกลาง และการขาดความยั่งยืนของโครงการ เป็นต้น

แม้หลักธรรมาภิบาลและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะมีที่มาจากแนวคิดต่างศาสตร์กัน แต่ทั้งสองต่างมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกันคือ “การบริหารที่ดีและยั่งยืน” ธรรมาภิบาลมุ่งสร้างระบบที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ ขณะที่เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งสร้างจิตสำนึกและคุณธรรมภายในของผู้บริหาร เมื่อบูรณาการเข้าด้วยกันจะเกิดเป็นแนวทางการบริหารที่มีทั้ง “ระบบที่ดี” และ “คนที่ดี” นักวิชาการบางท่าน เช่น สุชาติ บำรุงสุข (2562) เสนอว่า การบริหารภาครัฐยุคใหม่ควรเป็น “ธรรมาภิบาลเชิงคุณธรรม” (Ethical Governance) ที่ผสมหลักจริยธรรมของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ากับหลักธรรมาภิบาลเชิงระบบ เพื่อให้เกิด “ความโปร่งใสจากภายใน” (Inner Transparency) ไม่ใช่เพียงจากกลไกภายนอก ในมิติของการบริหารท้องถิ่น การบูรณาการดังกล่าวอาจเรียกว่า “Governance Sufficiency Model” ซึ่งมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ

1. การบริหารบนฐานคุณธรรม (Moral-Based Management)
2. การใช้ทรัพยากรอย่างพอประมาณและคุ้มค่า (Resource Sufficiency)
3. การสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมและองค์กร (Social Immunity)

ดังนั้น การเชื่อมโยงแนวคิดธรรมาภิบาลและเศรษฐกิจพอเพียงทำให้การบริหารท้องถิ่นมิได้เป็นเพียงการจัดการเชิงเทคนิค แต่เป็น “การบริหารเชิงคุณค่า” (Value-Oriented Governance) ที่เน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบต่อสังคมและผลประโยชน์ระหว่างประสิทธิภาพกับคุณธรรม ซึ่งจะเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาท้องถิ่นไทยอย่างยั่งยืนในระยะยาว

การเชื่อมโยงแนวคิดหลักธรรมาภิบาลและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การบูรณาการแนวคิดหลักธรรมาภิบาลและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ถือเป็นกรอบแนวคิดสำคัญที่สามารถยกระดับคุณภาพการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ของไทยให้มีความสมดุลระหว่าง “ประสิทธิภาพ” และ “คุณธรรม” ได้อย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564) โดยธรรมาภิบาลเน้นระบบการบริหารที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ มีส่วนร่วมและรับผิดชอบต่อสังคม ในขณะที่ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเน้นการดำเนินงานอย่างพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่ดี ภายใต้เงื่อนไขของ “ความรู้” และ “คุณธรรม” ซึ่งสอดคล้องอย่างลึกซึ้งกับหลักการบริหารภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) และการบริหารเชิงคุณธรรม (Ethical Administration) ในยุคปัจจุบัน (Bhattacharya, 2022) การเชื่อมโยงเชิงแนวคิดสามารถอธิบายได้ในสามระดับสำคัญ ได้แก่

1. ระดับแนวคิด (Conceptual Level) - หลักธรรมาภิบาลเป็นกรอบการกำกับที่มุ่งให้เกิดความโปร่งใส ความรับผิดชอบต่อสังคม และความเสมอภาคในการบริหารท้องถิ่น ขณะที่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบเชิงจิตสำนึก

(Value-based Framework) ที่ส่งเสริมให้ผู้นำและบุคลากรยึดมั่นในความพอประมาณ ไม่เบียดเบียนทรัพยากร และคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม การประสานกันของสองแนวคิดนี้จึงนำไปสู่รูปแบบการบริหาร “เชิงคุณค่า” (Value-driven Administration)

ที่เน้นผลลัพธ์ทางสังคมมากกว่าผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว

2. ระดับการบริหารจัดการ (Managerial Level) — การบริหารท้องถิ่นที่ใช้หลักธรรมาภิบาลร่วมกับเศรษฐกิจพอเพียง จะส่งเสริมให้เกิดระบบการตัดสินใจที่มีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน (Participatory Decision-making) ใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่า (Efficiency) และดำเนินงานภายใต้หลักความโปร่งใส (Transparency) พร้อมทั้งคำนึงถึงความยั่งยืนของชุมชนในระยะยาว (Sustainability) เช่น การวางแผนงบประมาณที่สมดุลระหว่างความจำเป็นและความสามารถในการจัดเก็บรายได้ หรือการส่งเสริมโครงการพัฒนาเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ
3. ระดับผลลัพธ์เชิงสังคม (Societal Outcome Level) — การบูรณาการสองแนวคิดนี้ช่วยให้ อปท. สร้าง “ทุนทางสังคม” (Social Capital) ผ่านความไว้วางใจระหว่างรัฐกับประชาชน ส่งผลให้เกิดการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับผิดชอบต่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างแท้จริง ทั้งยังสร้างความสมดุลระหว่าง “การเติบโตทางเศรษฐกิจ” และ “คุณภาพชีวิตของประชาชน” ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของการบริหารท้องถิ่นสมัยใหม่

การเชื่อมโยงหลักธรรมาภิบาลและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่เพียงแต่เป็นแนวทางบริหารที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนเท่านั้น แต่ยังเป็น “รากฐานทางจริยธรรมของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย” ที่ทำให้ท้องถิ่นสามารถพึ่งพาตนเองได้ และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในระยะยาว (พงศ์เทพ เทพกาญจนา, 2565)

การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลกับการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในยุคโลกาภิวัตน์จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนจากระบบบริหารแบบเดิมที่มุ่งเน้นอำนาจและกระบวนการ (process-oriented) ไปสู่การบริหารที่เน้นผลสัมฤทธิ์และคุณค่า (result and value-oriented) โดยมีหลักธรรมาภิบาลเป็น “แกนกลางทางจริยธรรม” และ “กลไกกำกับมาตรฐาน” ของการดำเนินงานในทุกระดับ (Kooiman, 2020) หลักธรรมาภิบาลจึงมิใช่เพียงกรอบแนวคิดด้านกฎหมายหรือการตรวจสอบ แต่เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาองค์กรให้มีความรับผิดชอบ โปร่งใส และมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ซึ่งมีหลักการสำคัญ ดังนี้

1. องค์ประกอบหลักของธรรมาภิบาลในภาครัฐตามแนวคิดของ UNDP (1997) ประกอบด้วย 6 ประการ ได้แก่
 - 1.1 ความโปร่งใส (Transparency) หมายถึงการเปิดเผยข้อมูล การสื่อสารที่ชัดเจน และการตรวจสอบได้ของการตัดสินใจทุกระดับในองค์กรท้องถิ่น
 - 1.2 ความรับผิดชอบ (Accountability) การกำหนดบทบาท หน้าที่ และการตรวจสอบผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ทั้งของฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติในระดับท้องถิ่น
 - 1.3 การมีส่วนร่วม (Participation) ส่งเสริมให้ประชาชนและภาคีเครือข่ายเข้ามามีบทบาทในการวางแผน พัฒนา และประเมินผลนโยบาย
 - 1.4 หลักนิติธรรม (Rule of Law) การใช้อำนาจตามกฎหมายอย่างเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ และยึดถือสิทธิมนุษยชนเป็นพื้นฐาน
 - 1.5 ประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Efficiency and Effectiveness) การบริหารจัดการทรัพยากรให้เกิดผลคุ้มค่าสูงสุด

1.6 ความเสมอภาคและความเท่าเทียม (Equity and Inclusiveness) การคำนึงถึงสิทธิและโอกาสของกลุ่มในชุมชนโดยไม่ทอดทิ้งใครไว้ข้างหลัง

สำหรับบริบทของประเทศไทย หลักธรรมาภิบาลยังได้รับการตีความให้สอดคล้องกับ “หลักคุณธรรม” และ “การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” ซึ่งสะท้อนในพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ที่เน้น “ความรับผิดชอบต่อประชาชน” และ “การให้บริการที่มีคุณภาพ”

2. การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในกระบวนการบริหารงานท้องถิ่น การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลกับการบริหารท้องถิ่นสามารถแบ่งได้เป็น 3 มิติหลัก ได้แก่

2.1 มิติการบริหารงานภายในองค์กร (Internal Governance) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดตั้งระบบบริหารงานบุคคล การเงิน และการประเมินผลที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ เช่น การเปิดเผยงบประมาณผ่านเว็บไซต์ การจัดประชุมชี้แจงต่อสาธารณะ และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารข้อมูลสาธารณะ (Digital Transparency) เพื่อสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการดำเนินงาน

2.2 มิติการวางแผนและกำหนดนโยบาย (Policy and Planning Governance) หลักธรรมาภิบาลสามารถนำมาใช้ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยใช้กระบวนการ “ประชาพิจารณ์” (Public Hearing) และ “การวิเคราะห์ผลกระทบเชิงนโยบาย” (Policy Impact Assessment) เพื่อให้การวางแผนตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของประชาชน และลดความซ้ำซ้อนของโครงการระหว่างหน่วยงาน

2.3 มิติการตรวจสอบและติดตามประเมินผล (Monitoring and Accountability) อปท. ควรกำหนดระบบตรวจสอบภายในที่มีประสิทธิภาพ เช่น การรายงานผลโครงการต่อสภาท้องถิ่นและประชาชน การเปิดช่องทางร้องเรียนออนไลน์ และการจัดทำรายงานความโปร่งใสประจำปี (Local Integrity Report) ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติของหลายประเทศใน OECD

3. ตัวอย่างกรณีศึกษาเชิงทฤษฎี

ตัวอย่างการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลในระดับท้องถิ่น เช่น การบริหารของเทศบาลนครขอนแก่น ซึ่งนำแนวคิด “เมืองอัจฉริยะ (Smart Governance)” มาใช้ร่วมกับหลักธรรมาภิบาล โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น “Khon Kaen Smart City Portal” ซึ่งเปิดให้ประชาชนเสนอแนะโครงการและตรวจสอบงบประมาณได้แบบเรียลไทม์ กรณีนี้สะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยที่นำหลักความโปร่งใสและความรับผิดชอบต่อมาใช้ร่วมกับเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเป็นรูปธรรม (Khon Kaen Municipality, 2023) นอกจากนี้ ในระดับนานาชาติ เมืองบันดุง ประเทศอินโดนีเซีย ได้รับการยกย่องในฐานะต้นแบบของ “Good Governance City” ที่ใช้ระบบข้อมูลเปิด (Open Data) เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลการบริหารท้องถิ่นอย่างเสรีและโปร่งใส ส่งผลให้ความพึงพอใจของประชาชนต่อรัฐบาลท้องถิ่นเพิ่มขึ้นกว่า 30% ภายใน 3 ปี (World Bank, 2021) ซึ่งเป็นตัวอย่างของการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความน่าเชื่อถือและยั่งยืนบนพื้นฐานของธรรมาภิบาล

ดังนั้น การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่เพียงแต่เป็น “เครื่องมือ” ในการควบคุมความโปร่งใสเท่านั้น แต่ยังเป็น “วัฒนธรรมการบริหาร” ที่หล่อหลอมให้เกิดภาวะผู้นำเชิงคุณธรรม (Moral Leadership) และเสริมสร้างทุนทางสังคมระหว่างรัฐกับประชาชนอย่างยั่งยืน

การประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy: SEP) เป็นแนวคิดเชิงพัฒนาแบบองค์

รวมที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช รัชกาลที่ 9 พระราชทานเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตและพัฒนาประเทศ โดยมีแก่นสำคัญอยู่ที่การสร้าง “ภูมิคุ้มกันทางสังคมและเศรษฐกิจ” ผ่านหลักการดำรงชีวิตอย่างมีเหตุผล พอประมาณ และมีภูมิคุ้มกันในตนเองภายใต้เงื่อนไขของความรู้และคุณธรรม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563) ซึ่งในบริบทของการบริหารภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ปรัชญาดังกล่าวสามารถแปลงเป็นแนวทางการบริหารที่มุ่งเน้นความยั่งยืน ความสมดุล และการมีส่วนร่วมของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในยุคที่ทรัพยากรมีจำกัดและความคาดหวังของประชาชนเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วยหลักการ “3 ห่วง 2 เงื่อนไข” ได้แก่

1. ความพอประมาณ (Moderation) หมายถึง การบริหารที่ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ใช้งบประมาณเกินความจำเป็น และไม่ผลักภาระเกินศักยภาพของท้องถิ่น เช่น การเลือกใช้นวัตกรรมท้องถิ่นแทนการจ้างที่ปรึกษาภายนอกในราคาแพง หรือการจัดโครงการพัฒนาในขนาดที่เหมาะสมกับศักยภาพของชุมชน
2. ความมีเหตุผล (Reasonableness) คือ การตัดสินใจเชิงนโยบายบนฐานข้อมูลและการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยคำนึงถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในระยะยาว
3. การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี (Self-Immunity) หมายถึง การสร้างระบบการบริหารที่สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้ เช่น การพัฒนาทักษะของบุคลากรท้องถิ่น การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อรองรับสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือการเตรียมแผนสำรองในภาวะวิกฤติ

สองเงื่อนไขพื้นฐาน ได้แก่ ความรู้ (Knowledge) คือ การบริหารต้องมีการใช้ข้อมูล ข้อเท็จจริง และความรู้ทางวิชาการอย่างรอบด้าน เช่น การวิเคราะห์เชิงพื้นที่ (Area-based Analysis) หรือการบริหารเชิงหลักฐาน (Evidence-based Management) และคุณธรรม (Morality) ผู้บริหารท้องถิ่นต้องยึดมั่นในความซื่อสัตย์ สุจริต และมุ่งประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ เพื่อสร้างความไว้วางใจและลดความขัดแย้งในสังคม

เมื่อนำหลัก “3 ห่วง 2 เงื่อนไข” มาประยุกต์ใช้ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะช่วยให้การวางแผนการบริหารงบประมาณและการตัดสินใจเชิงนโยบาย มีความยืดหยุ่น มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่มากขึ้น การประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเชิงนโยบายควรมุ่งสร้าง “สมดุลระหว่างการพัฒนาและความยั่งยืน” ผ่านแนวทางหลัก 3 ประการ คือ

1. การวางแผนพัฒนาแบบมีส่วนร่วม (Participatory Sufficiency Planning) อปท. ควรใช้กระบวนการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนในทุกระดับ เช่น เวทีประชาคม หรือระบบข้อเสนอแนะออนไลน์ เพื่อกำหนดโครงการที่ตอบโจทย์ชุมชนจริง ๆ
2. การบริหารงบประมาณอย่างพอประมาณและคุ้มค่า (Sufficient Budgeting) ลดโครงการซ้ำซ้อนและมุ่งเน้นการลงทุนที่สร้างผลประโยชน์ต่อส่วนรวมระยะยาว เช่น การจัดทำโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การจัดตั้งกองทุนหมุนเวียนชุมชน หรือโครงการเศรษฐกิจฐานราก
3. การพัฒนาองค์กรให้มีภูมิคุ้มกัน (Resilient Local Administration) อปท. ควรสร้างระบบบริหารจัดการความเสี่ยง เช่น การบริหารความต่อเนื่องของบริการสาธารณะในภาวะภัยพิบัติ และการพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้มีทักษะดิจิทัล

นอกจากนี้ การบริหารท้องถิ่นตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงยังส่งผลบวกต่อความยั่งยืนของท้องถิ่นในหลายมิติ ได้แก่ มิติทางเศรษฐกิจ ในแง่ของการทำให้การใช้งบประมาณมีประสิทธิภาพ ลดการพึ่งพาเงินอุดหนุนจากส่วนกลาง

และส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง มิติทางสังคม ในแง่ของการส่งเสริมความสามัคคี ความไว้วางใจ และการพึ่งพาตนเองของประชาชนในท้องถิ่น และมีมิติทางสิ่งแวดล้อม ในแง่ของสนับสนุนการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า ลดผลกระทบจากโครงการพัฒนาที่ขาดความรอบคอบ

ปรัชญาดังกล่าวยังเป็น “กลไกเชิงจริยธรรม” ที่ช่วยให้การบริหารงานภาครัฐไม่หลงไปกับกระแสการพัฒนาเชิงวัตถุหรือเทคโนโลยีเกินจำเป็น แต่กลับมามุ่งเน้น “ความพอดี” ที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่และประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด “Good Governance in Sufficiency Context” (Chantarasombat, 2022) ที่มองว่าการบริหารท้องถิ่นที่ดีต้องอยู่บนฐานของคุณธรรมและการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า ดังนั้น การประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมิใช่เพียงแนวคิดเชิงคุณธรรมเท่านั้น แต่เป็นกรอบเชิงกลยุทธ์ที่ช่วยเสริมความยั่งยืนในระยะยาวให้กับท้องถิ่นไทย ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยเมื่อบูรณาการร่วมกับ “หลักธรรมาภิบาล” จะเกิดเป็นรูปแบบการบริหารใหม่ที่เรียกว่า “Local Sufficiency Governance” ซึ่งเป็นแนวทางการบริหารเชิงบูรณาการ ที่สร้างสมดุลระหว่างประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และความยั่งยืนของชุมชน

การเชื่อมโยงแนวคิดหลักธรรมาภิบาลและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในยุคปัจจุบันไม่สามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากขาดกรอบคิดทางจริยธรรมและการบริหารที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง แนวคิด “ธรรมาภิบาล” และ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” จึงถือเป็นสองฐานคิดสำคัญที่เสริมกันและกันอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งสองแนวคิดต่างมีรากฐานมาจากความโปร่งใส ความรับผิดชอบ ความพอประมาณ และการมีส่วนร่วม ซึ่งหากถูกบูรณาการเข้าด้วยกัน จะนำไปสู่การบริหารท้องถิ่นที่ยั่งยืนและมีคุณธรรมในทาง ธรรมาภิบาล (Good Governance) จะมุ่งเน้นให้เกิดกลไกการบริหารที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ โดยเฉพาะการวางแผน การจัดสรรงบประมาณ และการติดตามประเมินผล ซึ่งเป็นหัวใจของการบริหารท้องถิ่นที่ดี ขณะเดียวกัน ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy) มุ่งเน้นการดำรงชีวิตและการพัฒนาอย่างสมดุล มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยตั้งอยู่บนหลัก “3 ห่วง 2 เงื่อนไข” คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ภายใต้เงื่อนไขของความรู้และคุณธรรม

การบูรณาการทั้งสองแนวคิดนี้เข้ากับการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง การนำหลักการของ ธรรมาภิบาล มาเป็นกลไกในการบริหารเชิงโครงสร้าง เช่น การบริหารงบประมาณแบบมีส่วนร่วม การใช้ระบบข้อมูลสาธารณะเพื่อความโปร่งใส และการสร้างความรับผิดชอบต่อประชาชน ส่วน หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จะทำหน้าที่เป็นแนวทางเชิงคุณค่าที่หล่อหลอมทัศนคติของผู้นำท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ให้มีความซื่อสัตย์ สุจริต พอประมาณ และใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวได้ว่า ธรรมาภิบาลเป็นเครื่องมือของระบบ (System) ส่วน เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเครื่องมือของจิตใจ (Mindset) เมื่อทั้งสองแนวคิดทำงานร่วมกัน จะช่วยยกระดับการบริหารท้องถิ่นให้มีความสมดุลระหว่าง “ประสิทธิภาพ” และ “คุณธรรม” อันเป็นรากฐานของการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน (Sustainable Local Development) การเชื่อมโยงระหว่างธรรมาภิบาลและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่เพียงแนวคิดเชิงอุดมคติ แต่เป็นแนวทางปฏิบัติที่สามารถยกระดับคุณภาพการบริหารท้องถิ่นให้ “ดี มีธรรม และยั่งยืน” ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศในระยะยาวภายใต้โลกยุคใหม่ที่เต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลงและความท้าทาย

การเชื่อมโยงแนวคิดธรรมาภิบาลและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเชิงวิเคราะห์

การบริหารภาครัฐไทยในศตวรรษที่ 21 เผชิญกับความซับซ้อนของปัญหาสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ซึ่งต้องอาศัยแนวคิดเชิงบูรณาการในการขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นให้ยั่งยืน ทั้ง “หลักธรรมาภิบาล” และ “ปรัชญาของเศรษฐกิจ

พอเพียง” จึงมิได้เป็นเพียงกรอบแนวคิดเชิงนโยบาย แต่เป็น “ฐานคิดร่วม” ที่สะท้อนถึง การเปลี่ยนผ่านจากการบริหารเชิงอำนาจ (Administrative Power) สู่ การบริหารเชิงคุณธรรมและสมดุล (Moral and Balanced Governance) ซึ่งมุ่งเน้น การสร้างคุณค่า (Public Value) ให้แก่ประชาชนในทุกมิติ (Moore, 1995) เมื่อเปรียบเทียบทั้งสองแนวคิดจะพบว่า หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) เน้น “ระบบ” (System-based) ของการบริหารที่มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีส่วนร่วม และรับผิดชอบต่อประชาชน (Rhodes, 1997; OECD, 2020) ในขณะที่ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy) เน้น “จิตสำนึก” (Value-based) ในการดำรงชีวิตและการบริหารที่มีเหตุผล พอประมาณ และมีภูมิคุ้มกันในตนเอง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563) ซึ่งจะเห็นได้ว่า แนวคิดทั้งสองมีความสัมพันธ์ในเชิง ก่อกูล (Complementary) และ เสริมพลัง (Synergistic) กล่าวคือ ธรรมาภิบาลสร้าง “กลไก” ที่ทำให้การบริหารเป็นไปอย่างมีระบบ โปร่งใส และมีส่วนร่วม ส่วนเศรษฐกิจพอเพียงสร้าง “จิตสำนึก” ให้ผู้บริหารและบุคลากรปฏิบัติอย่างมีคุณธรรม มีเหตุผล และมุ่งประโยชน์ส่วนรวม เมื่อนำสองแนวคิดนี้มาบูรณาการร่วมกัน จึงเกิด “ระบบบริหารที่ต้นฐานคุณธรรม” (Ethical Governance System) ซึ่งไม่เพียงตอบโจทย์ประสิทธิภาพขององค์กรเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมความยั่งยืน และความไว้วางใจในระยะยาวของสังคมท้องถิ่นอีกด้วย

เมื่อพิจารณาในเชิงโครงสร้าง การบูรณาการสองแนวคิดนี้ได้สะท้อนผ่านระบบการกำหนดนโยบายท้องถิ่นที่โปร่งใส และมีความรับผิดชอบต่อ เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบภายในที่อิสระ การเปิดเผยข้อมูลงบประมาณสู่สาธารณะ และการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนพัฒนา (Participatory Planning) ในขณะเดียวกัน ในเชิงพฤติกรรม (Behavioral Integration) การบูรณาการธรรมาภิบาลกับเศรษฐกิจพอเพียงหมายถึงการปลูกฝังวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดมั่นในความพอเพียง ความโปร่งใส และการรับผิดชอบต่อชุมชน เช่น การสร้าง “ผู้นำพอเพียง” (Sufficiency-minded Leadership) ที่ไม่ใช้ทรัพยากรเกินจำเป็น และการส่งเสริมจิตอาสาในหมู่ข้าราชการท้องถิ่น ซึ่งแนวทางนี้สะท้อนแนวคิด “Governance through Virtue” ของ Floridi (2020) ที่มองว่าการปกครองที่ดีในยุคดิจิทัลต้องเริ่มจาก “จริยธรรมภายในระบบราชการ” มากกว่าการบังคับจากภายนอก ในเชิงนามธรรม พบว่าแนวคิดทั้งสองมีความเชื่อมโยงกันผ่านกรอบ 3 มิติหลัก ได้แก่

1. มิติคุณค่า (Ethical Dimension): ธรรมาภิบาลกำหนดมาตรฐานความโปร่งใสและความยุติธรรม ส่วนเศรษฐกิจพอเพียงเติมเต็มด้วยมิติของคุณธรรมและจิตสำนึกแห่งความพอประมาณ ส่งผลให้เกิด “ความรับผิดชอบต่อคุณค่า” (Moral Accountability)
2. มิติเชิงระบบ (Systemic Dimension): ธรรมาภิบาลทำหน้าที่เป็นระบบบริหารจัดการที่ดี ส่วนเศรษฐกิจพอเพียงทำหน้าที่เป็นแนวทางปฏิบัติที่ยืดหยุ่นและเหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น ส่งผลให้ระบบราชการมีทั้ง “กลไกที่ดี” และ “จิตสำนึกที่ดี”
3. มิติความยั่งยืน (Sustainability Dimension): การผสมผสานสองแนวคิดนี้ช่วยให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่นอย่างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด “Local Sustainable Governance” ที่องค์การสหประชาชาติ (UN, 2019) เสนอให้ประเทศกำลังพัฒนาใช้เป็นแนวทางหลักในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน(SDGs)

นอกจากนี้ การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลและเศรษฐกิจพอเพียง ยังนำไปสู่ผลลัพธ์เชิงยุทธศาสตร์ที่สำคัญต่อการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่

1. เสริมสร้างความโปร่งใสและความไว้วางใจของประชาชน (Public Trust) เมื่อประชาชนเห็นว่าการบริหารยึดหลักความซื่อสัตย์และเหตุผล จะเกิดความร่วมมือและการยอมรับในนโยบายท้องถิ่น

2. เพิ่มประสิทธิภาพเชิงงบประมาณและการตัดสินใจ (Budgetary Efficiency) การใช้ทรัพยากรอย่างพอประมาณ และมีเหตุผลช่วยลดความสูญเปล่า และสร้างผลตอบแทนทางสังคมในระยะยาว
3. พัฒนาน้องการที่ยั่งยืนและมีภูมิคุ้มกัน (Resilient Local Organization) องค์กรที่ยึดหลักสองแนวคิดนี้จะสามารถรับมือกับความไม่แน่นอน เช่น วิกฤตสิ่งแวดล้อม วิกฤตเศรษฐกิจ หรือการเปลี่ยนแปลงเชิงดิจิทัล ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จึงอาจสรุปได้ว่า การเชื่อมโยงแนวคิดธรรมาภิบาลและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการสร้าง “ระบบบริหารที่ตีบนฐานคุณค่า” (Value-based Governance System) ซึ่งสามารถสร้างสมดุลระหว่างประสิทธิภาพเชิงโครงสร้างและคุณธรรมเชิงจิตสำนึกได้อย่างเหมาะสมกับบริบทสังคมไทย โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่น ซึ่งเป็นพื้นที่ที่รัฐและประชาชนมีปฏิสัมพันธ์โดยตรง แนวทางนี้จึงเป็นทั้ง “ทฤษฎีเชิงบริหาร” และ “แนวปฏิบัติทางจริยธรรม” ที่จะทำให้การบริหารท้องถิ่นของไทยมีความเข้มแข็ง โปร่งใส และยั่งยืนในระยะยาว

กรอบแนวคิดการบูรณาการเชิงองค์ความรู้

ในยุคที่การบริหารภาครัฐต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสังคมอย่างรวดเร็ว การสร้าง “กรอบแนวคิดเชิงองค์ความรู้ (Knowledge-Based Conceptual Framework)” เป็นหัวใจสำคัญในการบูรณาการหลักคิดทางธรรมาภิบาลและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความชัดเจน มีทิศทาง และสามารถปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงได้อย่างยั่งยืน แนวคิด “การบริหารเชิงองค์ความรู้ (Knowledge-based Administration)” เน้นการใช้ข้อมูล (Data), ความรู้ (Knowledge), และปัญญา (Wisdom) ในทุกขั้นตอนของการบริหาร ตั้งแต่การวางแผน การตัดสินใจ ไปจนถึงการติดตามและประเมินผล (Monitoring and Evaluation) ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของ Organization for Economic Co-operation and Development (OECD, 2020) ที่มุ่งให้รัฐบาลเป็น “Open and Connected Government” หรือรัฐบาลที่เปิดกว้าง เชื่อมโยง และเรียนรู้ได้ตลอดเวลา การสร้างกรอบแนวคิดเชิงองค์ความรู้สมัยใหม่จึงควรมุ่งเน้นใน 3 มิติหลัก ได้แก่

1. มิติข้อมูล (Information Dimension) การใช้ระบบฐานข้อมูลท้องถิ่นที่ถูกต้องและเชื่อมโยงกับระบบกลางของรัฐ เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและตรวจสอบได้
2. มิติการเรียนรู้ (Learning Dimension) การพัฒนาเจ้าหน้าที่และผู้นำท้องถิ่นให้มี “ทุนปัญญา” ผ่านการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) และการฝึกอบรมเชิงนวัตกรรม
3. มิติคุณธรรมและวัฒนธรรม (Moral and Cultural Dimension) การใช้คุณธรรม ความซื่อสัตย์ และจิตบริการเป็นฐานทางจิตใจของการบริหาร

ทั้งนี้ การบูรณาการเชิงองค์ความรู้ไม่ได้หมายถึงการเพิ่มองค์ประกอบทางเทคนิคเพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นการหลอมรวม “โลกของความรู้” เข้ากับ “โลกของคุณธรรม” เพื่อสร้างองค์กรที่มีทั้งประสิทธิภาพและความเป็นธรรม

เมื่อพิจารณาในเชิงทฤษฎี การบูรณาการระหว่างหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) กับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy) สามารถอธิบายได้ในลักษณะ “การผสมผสานระหว่างคุณค่าทางโครงสร้างกับคุณค่าทางจิตใจ” กล่าวคือ หลักธรรมาภิบาล ทำหน้าที่เป็น “กลไกทางโครงสร้าง” (Structural Mechanism) ที่สร้างระบบการบริหารที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีความรับผิดชอบ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทำหน้าที่เป็น “กลไกทางคุณค่า” (Value Mechanism) ที่เสริมสร้างจิตสำนึก ความพอประมาณ และความรับผิดชอบต่อสังคม เมื่อนำทั้งสองแนวคิด

มาผสมผสานกัน จะเกิด “ระบบการบริหารแบบสมดุล (Balanced Administrative System)” ที่มุ่งทั้งประสิทธิภาพ (Efficiency) และความยั่งยืน (Sustainability) เช่น การใช้หลัก “ความโปร่งใสและการมีส่วนร่วม” ควบคู่กับ “ความพอประมาณและความมีเหตุผล” ในการจัดสรรงบประมาณท้องถิ่น, การใช้ข้อมูลเปิด (Open Data) เพื่อสร้างความไว้วางใจในชุมชน ร่วมกับการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า, การพัฒนาเจ้าหน้าที่ให้มีทั้ง “สมรรถนะเชิงเทคนิค (Technical Competence)” และ “สมรรถนะเชิงคุณธรรม (Moral Competence)” เป็นต้น ดังนั้น การบูรณาการทั้งสองหลักการจึงมิได้เป็นเพียงการเชื่อมแนวคิด แต่เป็นการสร้างวัฒนธรรมองค์กรใหม่ ที่ยึดหลัก “รู้รอบ คิครอบ และทำรอบคอบ” ซึ่งสะท้อนถึงการบริหารที่มีจิตวิญญาณแห่งธรรมาภิบาลและเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง

จากการสังเคราะห์องค์ความรู้ สามารถเสนอ โมเดลเชิงทฤษฎีเพื่อการประยุกต์ใช้ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ในลักษณะของ “Model of Knowledge-Based Integrative Governance (KIG Model)” ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบสำคัญ คือ

1. Knowledge Foundation (ฐานความรู้) การใช้ข้อมูลหลักฐาน (Evidence-based Decision Making) และองค์ความรู้ท้องถิ่น (Local Wisdom) เป็นรากฐานของการบริหาร
2. Ethical Governance (ธรรมาภิบาลเชิงคุณธรรม) การกำหนดระบบบริหารที่เน้นความโปร่งใส การมีส่วนร่วม และความรับผิดชอบทางจริยธรรม
3. Sufficiency-Based Development (การพัฒนาตามแนวพอเพียง) การกำหนดนโยบายและการใช้ทรัพยากรอย่างสมดุล เพื่อความมั่นคงและยั่งยืนของชุมชน

ทั้งสามองค์ประกอบนี้เชื่อมโยงกันผ่าน “กลไกการเรียนรู้ขององค์กร (Organizational Learning Mechanism)” ที่ช่วยให้การบริหารท้องถิ่นสามารถพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement) และปรับตัวกับสภาพแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ กรอบแนวคิดการบูรณาการเชิงองค์ความรู้ดังกล่าว ถือเป็นสะพานเชื่อมระหว่างหลักการบริหารเชิงโครงสร้างกับหลักคุณค่าทางจิตใจ ที่ช่วยให้การบริหารท้องถิ่นของไทยสามารถขับเคลื่อนไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติทั้งเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม

แนวทางการบริหารเชิงนโยบายและกลยุทธ์

การบริหารภาครัฐในปัจจุบันจำเป็นต้องพัฒนาแนวทางการบริหารเชิงนโยบายและกลยุทธ์ที่สามารถเชื่อมโยงแนวคิด “ธรรมาภิบาล” กับ “เศรษฐกิจพอเพียง” เข้าด้วยกันอย่างมีระบบ เพื่อให้เกิดการบริหารที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และยั่งยืน โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการให้บริการประชาชนอย่างใกล้ชิดที่สุด

การวางกรอบนโยบาย (Policy Framework) คือสิ่งชี้ทางสำคัญที่ทำให้หน่วยงานดำเนินการอย่างเป็นระบบ และสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาประเทศ ซึ่งควรมีลักษณะเป็น “นโยบายบูรณาการ (Integrated Policy)” ที่เชื่อมโยง ข้อมูล ความรู้ เทคโนโลยี และหลักคุณธรรมเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถกำหนดกรอบนโยบายได้ในลักษณะต่อไปนี้

1. กรอบนโยบายเชิงธรรมาภิบาล (Good Governance Policy) เน้นความโปร่งใส การตรวจสอบได้ ความเสมอภาค และการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยเปิดเผยข้อมูล เช่น การเปิดเผยงบประมาณผ่านเว็บไซต์สาธารณะ การถ่ายทอดการประชุมสภาท้องถิ่นแบบออนไลน์ หรือการเปิดช่องทางให้ประชาชนเสนอความคิดเห็นได้โดยตรง
2. กรอบนโยบายเชิงพอเพียง (Sufficiency-Based Policy) มุ่งเน้นการบริหารงบประมาณอย่างประหยัดและคุ้มค่า

สนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นแบบพึ่งพาตนเอง และไม่สร้างภาระระยะยาว เช่น การจัดตั้งกองทุนพัฒนาชุมชน การสนับสนุนเกษตรอินทรีย์ หรือโครงการจัดการขยะโดยชุมชน

3. กรอบนโยบายเชิงดิจิทัล (Digital Transformation Policy) การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการให้บริการประชาชน เช่น ระบบบริการออนไลน์ ระบบทะเบียนกลาง หรือแอปพลิเคชันสื่อสารระหว่างรัฐกับประชาชน (GovTech Local Platform) ซึ่งช่วยลดภาระงาน ลดความผิดพลาด และเพิ่มความโปร่งใส

ซึ่งกรอบนโยบายทั้งสามนี้ควรทำงานร่วมกันภายใต้แนวคิด “ธรรมาภิบาลพอเพียง” (Sufficiency Governance Framework) ซึ่งมุ่งเน้นทั้งความดี ความรู้ และประสิทธิภาพควบคู่กัน

ต่อมา คือ การแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ (Policy Implementation) จำเป็นต้องอาศัยกลยุทธ์การบริหารที่มีความชัดเจนและตอบโจทย์ยุคปัจจุบัน โดยกลยุทธ์หลักที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรนำมาใช้ ได้แก่

1. กลยุทธ์ด้านการบริหารจัดการ (Management Strategy) การใช้ระบบข้อมูลสารสนเทศ (MIS) และระบบติดตามประเมินผล (Monitoring & Evaluation System) เพื่อช่วยให้ผู้บริหารสามารถวิเคราะห์สถานการณ์และตัดสินใจเชิงนโยบายได้อย่างถูกต้อง เช่น การใช้ Dashboard วิเคราะห์ข้อมูลงบประมาณ หรือระบบ GIS เพื่อวางแผนโครงสร้างพื้นฐานในชุมชน
2. กลยุทธ์ด้านการสื่อสารองค์กร (Communication Strategy) การสร้างช่องทางสื่อสารที่มีประสิทธิภาพระหว่างองค์กรกับประชาชน เช่น Facebook Page, Line Official, เว็บไซต์ของ อบต. หรือเทศบาล เพื่อเผยแพร่ข่าวสาร โปร่งใส และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างต่อเนื่อง
3. กลยุทธ์ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน (Participation Strategy) ยึดแนวคิด “ประชาชนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา (People-Centered Development)” โดยเปิดพื้นที่ให้ประชาชนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมติดตามโครงการพัฒนาในท้องถิ่น เช่น การจัดทำเวทีประชาคม การประชาพิจารณ์ออนไลน์ และโครงการ “ร่วมสร้างเมืองน่าอยู่” ซึ่งจะช่วยเพิ่มความโปร่งใสและความไว้วางใจต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
4. กลยุทธ์ด้านความโปร่งใสและความรับผิดชอบ (Transparency & Accountability) องค์กรควรใช้ระบบเทคโนโลยีช่วยเผยแพร่ข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้าง การเบิกจ่ายงบประมาณ และผลการดำเนินงานประจำปีอย่างเปิดเผย เพื่อให้ประชาชนสามารถตรวจสอบได้ทุกขั้นตอน

ซึ่งการกำหนดกรอบนโยบายและการแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัตินั้นต้องสร้างความยั่งยืนในระยะยาว โดยอาศัยหลัก “ธรรมาภิบาลพอเพียง” เป็นฐานคิดสำคัญ ซึ่งมีองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่

1. ด้านเศรษฐกิจ การใช้งบประมาณอย่างมีเหตุผล โปร่งใส และลดความฟุ่มเฟือย
2. ด้านสังคม การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดมั่นในคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน
3. ด้านสิ่งแวดล้อม การวางแผนพัฒนาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากร เช่น การส่งเสริมพลังงานสะอาด การจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วม หรือโครงการลดขยะในชุมชน

การผสมผสานแนวคิดดังกล่าว ทำให้เกิดระบบบริหารจัดการที่มี “ความยืดหยุ่น โปร่งใส และยั่งยืน” (Resilient, Transparent and Sustainable Governance) ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) และนโยบายประเทศไทย 4.0 ที่เน้นการใช้ความรู้และนวัตกรรมเป็นฐาน ดังนั้น แนวทางการบริหารเชิงนโยบายและกลยุทธ์ในยุคปัจจุบัน

จำเป็นต้องสร้างสมดุลระหว่าง “เทคโนโลยี – คุณธรรม – การมีส่วนร่วม” เพื่อให้การบริหารงานท้องถิ่นเป็นไปอย่างโปร่งใส มีประสิทธิภาพ และสามารถพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืนตามแนวทางของธรรมาภิบาลและเศรษฐกิจพอเพียง

ความท้าทายและอุปสรรคในการบูรณาการ

การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือเป็นแนวทางที่มีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการพัฒนาท้องถิ่นให้โปร่งใส ยั่งยืน และมีส่วนร่วม อย่างไรก็ตาม ในการนำแนวคิดดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติจริงยังคงเผชิญกับอุปสรรคและความท้าทายหลายประการ ทั้งในเชิงโครงสร้างระบบราชการ วัฒนธรรมองค์กร และความพร้อมด้านบุคลากร ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการวิเคราะห์และจัดการอย่างเป็นระบบ

โครงสร้างระบบราชการแบบรวมศูนย์ (Centralized Bureaucracy) ซึ่งยังคงมีอิทธิพลสูงต่อการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แม้กฎหมายจะกำหนดให้ อปท. มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการท้องถิ่นด้วยตนเอง แต่ในทางปฏิบัติกลับยังมีข้อจำกัดด้านอำนาจ งบประมาณและบุคลากรที่ต้องพึ่งพาระดับส่วนกลาง ทำให้การกำหนดนโยบายและการตัดสินใจในเชิงบูรณาการทำได้อย่างจำกัด นอกจากนี้ ระบบราชการไทยยังคงเน้นกระบวนการแบบลำดับขั้น (Hierarchical Process) มากกว่าการบริหารเชิงเครือข่าย ส่งผลให้การบูรณาการระหว่างหน่วยงานขาดความยืดหยุ่น และไม่เอื้อต่อการนำหลักธรรมาภิบาล เช่น ความโปร่งใส หรือการมีส่วนร่วมของประชาชน เข้ามาใช้ในทุกขั้นตอน อีกทั้งระบบงบประมาณแบบแยกส่วน (Line-Item Budget) ยังไม่สนับสนุนการบริหารที่ยืดหยุ่น “พอประมาณและคุ้มค่า” ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

วัฒนธรรมองค์กร (Organizational Culture) และทัศนคติของเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น คำนึงกับรูปแบบการทำงานแบบเดิมที่เน้นขั้นตอนและระเบียบมากกว่าการริเริ่มนวัตกรรมหรือการบริหารเชิงคุณธรรม เจ้าหน้าที่บางส่วนยังขาดความเข้าใจในหลักธรรมาภิบาลและเศรษฐกิจพอเพียงในเชิงปฏิบัติ ทำให้เกิดการตีความคลาดเคลื่อน หรือมองว่าเป็นแนวคิดเชิงอุดมคติที่นำไปใช้ได้ยาก นอกจากนี้ ยังพบปัญหาการยอมรับเทคโนโลยีดิจิทัลในกระบวนการบริหาร เช่น ระบบบริการออนไลน์ หรือฐานข้อมูลกลาง เนื่องจากเจ้าหน้าที่บางส่วนยังขาดทักษะดิจิทัล (Digital Literacy) และไม่มั่นใจในการปรับตัวต่อเทคโนโลยีใหม่ ส่งผลให้การบูรณาการข้อมูลระหว่างหน่วยงานและการเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะยังไม่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ และที่สำคัญวัฒนธรรมการทำงานที่ยึดติดกับลำดับขั้นอำนาจยังส่งผลให้การมีส่วนร่วมของประชาชนถูกจำกัดไว้ในรูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Participation) มากกว่าการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (Meaningful Participation) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของธรรมาภิบาล

เพื่อให้การบูรณาการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีแนวทางแก้ไขทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ โดยสามารถดำเนินการได้ ดังนี้

1. การปรับโครงสร้างและกระบวนการบริหารให้ยืดหยุ่น ภาครัฐควรสนับสนุนการกระจายอำนาจ (Decentralization) ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น ทั้งด้านงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการตัดสินใจเชิงพื้นที่ เพื่อให้้องค์กรสามารถดำเนินนโยบายได้อย่างคล่องตัวและเหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น
2. การพัฒนาศักยภาพบุคลากร (Capacity Building) ส่งเสริมการอบรมหลักธรรมาภิบาลและเศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบเชิงปฏิบัติ เช่น หลักสูตร “Governance & Sufficiency for Local Leaders” เพื่อสร้างความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง และพัฒนาเจ้าหน้าที่ให้มีทักษะทั้งด้านคุณธรรมและเทคโนโลยีควบคู่กัน
3. การสร้างวัฒนธรรมองค์กรใหม่ (Transformative Culture) ปลูกฝังวัฒนธรรมองค์กรที่เน้น “คุณธรรมความรับผิดชอบ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยใช้การสื่อสารภายในและระบบแรงจูงใจ เช่น รางวัลธรรมาภิบาลท้องถิ่นเพื่อกระตุ้นให้เกิดการปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่อง

4. การใช้เทคโนโลยีสนับสนุนความโปร่งใส (Digital Transparency Tools) พัฒนาแพลตฟอร์มข้อมูลเปิด (Open Data Platform) ให้ประชาชนสามารถติดตามโครงการและการใช้งบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้แบบเรียลไทม์ ซึ่งจะช่วยลดความเสี่ยงต่อการทุจริต และสร้างความเชื่อมั่นต่อภาครัฐในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่

การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารภาครัฐในยุคปัจจุบัน จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนเชิงนโยบายอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างความยั่งยืนและความโปร่งใสในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) การผลักดันดังกล่าวไม่เพียงเป็นเรื่องของการปรับปรุงระบบการบริหาร แต่ยังเป็นกระบวนการสร้างวัฒนธรรมใหม่ในการบริหารราชการท้องถิ่นที่มุ่งเน้นคุณธรรม ความรับผิดชอบ และการใช้เทคโนโลยีอย่างสอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทย กลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการบูรณาการระหว่างหลักธรรมาภิบาลและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือการสร้างโครงสร้างเชิงนโยบายและเครื่องมือทางการบริหารที่เอื้อต่อการประยุกต์ใช้แนวคิดทั้งสองให้เกิดผลในเชิงปฏิบัติ อปท. ควรมีกลไกในระดับยุทธศาสตร์ ได้แก่ การจัดตั้งคณะกรรมการบูรณาการเชิงคุณธรรมและความพอเพียง ภายในองค์กร เพื่อทำหน้าที่กำหนดแนวทางการบริหารที่สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล (Good Governance Indicators) และแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Indicators) รวมถึงติดตาม ประเมินผล และเผยแพร่แนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ให้แก่หน่วยงานในเครือข่าย การสร้างระบบข้อมูลและฐานความรู้กลาง (Knowledge and Data Center) ที่รวบรวมองค์ความรู้ แนวทางการดำเนินงาน และกรณีศึกษาของท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในระดับประเทศ โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น Big Data, Cloud System และระบบ Dashboard เพื่อการตัดสินใจเชิงนโยบายที่แม่นยำและโปร่งใส และการพัฒนากลไกการประเมินตนเอง (Self-Assessment Mechanism) ด้านธรรมาภิบาลและเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้แต่ละองค์กรสามารถประเมินระดับความพร้อมและจุดแข็งจุดอ่อนของตนเองได้อย่างเป็นระบบ นำไปสู่การปรับปรุงเชิงนโยบายอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ ควรจัดให้มีการพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นที่เน้นทั้ง “องค์ความรู้” และ “จิตสำนึก” ให้สามารถทำงานภายใต้กรอบคิดเชิงคุณธรรมและความพอเพียงได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น จัดหลักสูตรอบรมเชิงบูรณาการที่ผสมผสานความรู้ด้านธรรมาภิบาล เศรษฐกิจพอเพียง และเทคโนโลยีดิจิทัล การส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน การสร้างระบบพี่เลี้ยง (Mentoring System) เพื่อให้เจ้าหน้าที่รุ่นใหม่ได้รับคำแนะนำจากผู้มีประสบการณ์และสามารถเรียนรู้แนวทางการทำงานเชิงคุณธรรมและยั่งยืน เป็นต้น และในระยะยาว การขับเคลื่อนการบูรณาการจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษา เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และขยายผลในวงกว้าง ตลอดจนการพัฒนา “คลังองค์ความรู้” (Knowledge Repository) สำหรับท้องถิ่น เพื่อเก็บรวบรวมงานวิจัย นวัตกรรม และบทเรียนจากพื้นที่ต่าง ๆ และจัดทำเป็น ฐานข้อมูลเปิด (Open Data) เพื่อให้เกิดการนำไปใช้ต่อยอดได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ

บทสรุป

การบริหารภาครัฐในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องปรับตัวให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี สังคม และความคาดหวังของประชาชน การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงถือเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้ภาครัฐ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และยั่งยืนในระยะยาว

การบริหารบนฐานของธรรมาภิบาลช่วยสร้างระบบการตัดสินใจที่ยุติธรรม โปร่งใส และตรวจสอบได้ ขณะที่หลัก

เศรษฐกิจพอเพียงช่วยสร้างความสมดุลและความพอประมาณในการใช้ทรัพยากร เพื่อให้การพัฒนาไม่เกินขีดความสามารถของท้องถิ่นและยังคงความมั่นคงทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมไว้ได้

การบูรณาการเชิงองค์ความรู้ระหว่างสองแนวคิดนี้ นอกจากจะช่วยยกระดับประสิทธิภาพการดำเนินงานภาครัฐแล้วยังส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดหลักคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม (Public Accountability) ตลอดจนสร้างความไว้วางใจระหว่างภาครัฐกับประชาชน ซึ่งเป็นรากฐานของการปกครองท้องถิ่นในระบอบประชาธิปไตย การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลภายใต้กรอบความพอเพียงยังช่วยลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการสาธารณะ และทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายมากขึ้น ในเชิงประโยชน์เชิงปฏิบัติและเชิงนโยบาย การบูรณาการดังกล่าวสามารถนำไปใช้เพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารงานท้องถิ่นอย่างยั่งยืน เช่น การกำหนดนโยบายที่โปร่งใส การบริหารงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ และการพัฒนาบุคลากรให้มีจิตสำนึกด้านคุณธรรมและความพอเพียง นอกจากนี้ ยังเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการพัฒนา “นโยบายสาธารณะเชิงดิจิทัล (Digital Public Policy)” ที่เน้นการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างคุณค่าแก่ประชาชนอย่างแท้จริง สำหรับ ทิศทางการวิจัยในอนาคต นักวิชาการและผู้ปฏิบัติการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ควรให้ความสำคัญกับประเด็นต่อไปนี้

1. การวิจัยเชิงประจักษ์เกี่ยวกับการนำหลักธรรมาภิบาลและเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้จริงในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบต่อประสิทธิภาพการบริหารและความพึงพอใจของประชาชน
2. การพัฒนาระบบตัวชี้วัดเชิงบูรณาการ (Integrated Indicators) ที่สามารถวัดผลความสำเร็จของการบริหารบนฐานของคุณธรรม ความโปร่งใส และความยั่งยืน
3. การศึกษารูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น ปัญญาประดิษฐ์ (AI), Big Data และ Blockchain เพื่อส่งเสริมธรรมาภิบาลและการบริหารเชิงพอเพียงในภาครัฐ
4. การวิจัยเชิงเปรียบเทียบระหว่างประเทศเพื่อแลกเปลี่ยนแนวทางการบริหารที่เหมาะสมกับไทยและท้องถิ่นต่าง ๆ

ดังนั้น การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่เพียงเป็นแนวคิดเชิงนโยบายเท่านั้น แต่ยังเป็น “กรอบคิดเชิงคุณธรรม” ที่ช่วยให้ภาครัฐก้าวสู่การบริหารในยุคดิจิทัลอย่างมั่นคง โปร่งใส และมีจิตสำนึกแห่งความพอเพียง เป็นหนทางสำคัญสู่การพัฒนาประเทศไทยอย่างยั่งยืนและสมดุลในศตวรรษที่ 21

เอกสารอ้างอิง

- จิตติมา ปิงเจริญ, และคณะ. (2565). ความเหลื่อมล้ำดิจิทัลในการเข้าถึงบริการภาครัฐ. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ปริทรรศน์*, 11(2), 1-25.
- ภัทราพร ศรีสุข, และ ปิติมา พงศ์สมิต. (2566). การบริหารภาครัฐดิจิทัล: บทบาทของการเปลี่ยนผ่านองค์กร. *วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์*, 15(1), 50-75.*
- ประกอบกิจ มีบุญ, และคณะ. (2566). การประยุกต์ใช้หลักภูมิคุ้มกันพอเพียงในการพัฒนาระบบราชการยุค AI. *วารสารวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์*, 20(1), 120-145.*
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับภาคราชการ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ สศช.
- สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน). (2564). *แผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัลของประเทศไทย พ.ศ. 2563-2565*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล.
- สุรพงษ์ วิริยะชัย. (2567). From Traditional to Digital: Transforming Local Administrative Organizations.

*Sustainability, 16(5), 4001–4015.**

Floridi, L. (2020). *The Ethics of AI: An Overview*. Oxford: Oxford University Press.

Karnsomdee, P. (2025). E-government Adoption in Thai Public Sector Organizations: Citizens' Perspective.

*Journal of Theoretical and Applied Electronic Commerce Research, 20(2), 150–170.**

Rhodes, R. A. W. (1997). *Understanding Governance: Policy Networks, Governance, Reflexivity and Accountability*. Buckingham: Open University Press.

United Nations. (2019). *E-Government Survey 2018: Gearing E-Government to Support Sustainable Development*. New York: United Nations Publications.